

Brandweer en natuurorganisaties verleggen om werkbaar protocol natuurbranden

Verzoek vervroegd bermmaaien roept vragen op over verantwoord bermbeheer

‘Er is behoefte aan meer urgentie en landelijke regie vanuit de overheid,’ zegt Klaas Noorland, landelijk adviseur natuurbranden van Brandweer Nederland. Voor de tweede maal in vijf jaar heeft de brandweer gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat verzocht om, vanwege extreme droogte en brandgevaar, vervroegd bermen te maaien bij natuurgebieden. Dat verzoek valt niet overal in goede aarde. Eerder maaien is een klap voor de biodiversiteit, zeggen critici. ‘Toch dienen we echt dezelfde belangen,’ bezweert Noorland.

Auteur: Paul van der Sneppen

‘Er is inderdaad meer brandgevaar. Ik kan de brandweer daarin geen ongelijk geven,’ zegt Albert Vliegthart van de Vlinderstichting over het maaiverzoek. ‘Maar door de oproep van de brandweer om in augustus al bermen te gaan maaien, wordt door het hele land rücksichtslos naar de klepelmaaier gegrepen. De schade voor de biodiversiteit is bij zo’n ingreep enorm. Het duurt jaren voordat zoiets zich herstelt. Ik denk dat de brandweer hier wat al te prudent is geweest, dat ze misschien uit angst hebben gehandeld.’

Risicofactoren

‘Dat is niet het geval,’ zegt Noorland. Er is nog geen doorwrocht protocol, maar de brandweer kijkt wel naar een aantal objectieve risicofactoren alvorens ze de noodklok luidt. ‘Het aantal incidenten is een belangrijke factor. Daarnaast kijken we naar de staat van de vegetatie, hoe hoog en droog die is, en we nemen ook de

brandremmende factoren in beschouwing; denk daarbij aan bepaalde soorten vegetatie die we aantreffen. Samen bepalen die factoren of en wanneer een verzoek om vervroegd te maaien uitgaat.’

Vliegthart vindt niettemin dat het maaiverzoek van de brandweer ‘te generiek’ is. Het zou onvoldoende recht doen aan verschillende situaties op verschillende locaties. ‘De situatie in de Betuwe, waar je van nature hogere waterstanden hebt, is bijvoorbeeld heel anders dan op de hoge zandgronden van de Veluwe. In de Betuwe tref je in september nog bermen aan met bloeiende bloemen. Daar is de kans op een bermbrand veel kleiner dan op de Veluwe.’

Prompt opgevolgd

Hoe het maaiverzoek van de brandweer door gemeenten en terreinbeheerders is opgepakt, daar heeft Noorland weinig zicht op. Gemeente

Klaas Noorland: 'We missen nog urgentie en landelijke regie.'

Nijmegen laat Stad+Groen desgevraagd weten dat ze de adviezen van de brandweer prompt hebben opgevolgd. Vijf bermen langs natuurgebieden zijn half augustus al gemaaid. Rijkswaterstaat is met Brandweer Nederland in overleg gegaan en heeft ook, waar nodig, vervroegd gemaaid. 'Verder hebben we van enkele provincies en gemeenten verzoeken gehad om nadere toelichting,' zegt Noorland. Boombeheerder en toezichthouder Ton Zuidervaart van de Noord-Hollandse gemeente Beverwijk legt het advies van de brandweer resoluut naast zich neer. Hij begrijpt niets van het vervroegd maaiverzoek. 'We doen er hier alles aan om de bermen goed te beheren en de biodiversiteit te optimaliseren. Als ik nu vervroegd ga maaien, voordat de zaden uit de kruiden en bloemen vallen, dan dien ik de natuur een harde klap toe.'

Vasthouden

Aan de brandveiligheid draagt het bovendien niets bij, denkt Zuidervaart. 'Ik zou door eerder te maaien alleen maar vocht uit de natuur halen. Onder hoge vegetatie blijft de bodem immers vochtiger en ook de vegetatie zelf houdt nog vocht vast. Er zijn proeven gedaan waaruit blijkt dat de bodem onder hoge vegetatie het beste vocht absorbeert. Als het regent de komende weken, dan houden we dat natuurlijk graag vast.' De Vlinderstichting kijkt met pijn in het hart toe hoe op verschillende plekken in het land de

bermen wel vervroegd worden gemaaid. Het ideale moment om te maaien valt meestal pas ergens in september. 'Beter later dan vroeger,' volgens Vliegthart. De paar weken die de brandweer daar dit jaar vanaf wil snoepen, zijn cruciaal voor planten en voor vlinders, zegt hij. 'We weten van een aantal soorten dat dan de

rupsen nog in de vegetatie zitten. Ga je later maaien, dan wordt de klepel hoger afgesteld omdat de vegetatie hoger en omvangrijker is. De rupsen zitten lager en een groot deel overleeft zo'n maaibeurt, ook wanneer het maaisel wordt afgevoerd.'

Effectiviteit

Vliegthart wil zeker niet voorbijgaan aan het belang van brandveiligheid dat de brandweer dient met het verzoek. Wel heeft hij zo zijn bedenkingen over de effectiviteit. Het probleem zit volgens hem veel dieper dan enkel in de keuze voor het maaimoment.

De oorzaak van het probleem dat de brandweer wil oplossen, is volgens hem gelegen in verkeerd bermbeheer. 'Wanneer een berm niet goed wordt beheerd, dat wil zeggen met hoogfrequent klepelen, dan droogt die eerder uit doordat de zon tot aan de bodem reikt. Als je dan ook nog maaisel laat liggen, wat vaak gebeurt, dan krijg je nog een extra probleem. Je bemest dan feitelijk de bodem en geeft grassen de kans om andere soorten te overwoekeren. Het gevolg is dat je bij extreme hitte snel een grote, homogene massa droog, hoog gras hebt staan, de ideale brandstof voor een natuurbrand dus. Daar slaat de brandweer dan op aan.'

Idealer worden de bermen na half september pas gemaaid.

Albert Vliegthart van de Vlinderstichting: 'Herstel van de biodiversiteit duurt jaren.'

Ton Zuidervaat: 'Als het straks weer regent, dan houden dat water graag vast in de berm.'

Brandstofbeheersing

En dat is inderdaad precies waar Noorland zich het meeste zorgen over maakt. 'Het primaire doel van de oproep is om, onder extreme omstandigheden zoals tijdens deze zomer, preventief aan brandstofbeheersing te werken op risicovolle locaties.'

Het idee dat de brandweer gemeenten, terreinen infrabeheerders daarbij heeft aangezet om rücksichtslos preventief bermen te kortwieken, werpt Noorland van zich af. 'Het gaat ons erom om alleen de onbeheersbare bermbranden te voorkomen die kunnen ontstaan in de directe nabijheid van natuurgebieden. Dat hebben we nadrukkelijk gevraagd in de brief en ook nog eens nader uitgelegd aan hen die ons hierover benaderd hebben. Het gaat dus nadrukkelijk om risicovolle hotspots. We vragen ook niet om hele bermen plat te maaien. Daar waar vitale, kruidachtige vegetatie staat, daar hoeft van ons echt niet gemaaid te worden. Dat is een misverstand.'

Noodklok luiden

De brandveiligheidsexpert vindt dan ook dat natuurorganisaties en brandweer in deze kwestie geen tegengestelde belangen dienen. 'We moeten als brandweer, bij gebrek aan een doorwrocht landelijk protocol, soms de noodklok luiden, de rol op ons nemen van de bringer van slecht nieuws. Verder verschillen we met De Vlinderstichting inhoudelijk wat van inzicht over brandstofbeheersing, merk ik. Maar we begrijpen allemaal heel goed dat vitale natuur in de bermen en in de aangrenzende natuurgebieden een belangrijke rol speelt bij natuurbrandpreventie. Ook hoeven we natuurorganisaties

niet uit te leggen dat de schade van een grote natuurbrand vele malen groter is dan die van een berm die te vroeg gemaaid wordt.' Noorland sluit zich dan ook aan bij Vliegtharts betoog voor vitale bermen. Hij wil eigenlijk veel meer dan enkel een protocol voor bermbeheer. 'Er moet idealiter een breed programma "natuurbrandbeheersing" komen, zoals we ook een deltaplan hebben voor hoog water. We hebben het dan over een heel brede aanpak voor weerbare natuurgebieden. Dat is een complex verhaal dat verder strekt dan bermbeheer, want als je het hebt over natuurbrandgevaar, dan gaat het bijvoorbeeld ook over grondwaterbeheersing en waterretentie in natuurgebieden.'

Deltaplan

In zo'n deltaplan moet volgens Noorland onder meer geregeld zijn dat achter bermen die grenzen aan natuurgebieden, vegetatie voorkomt die brand weert of stopt. Dat kunnen bepaalde boomsoorten zijn of kruidachtige vegetatie. Soorten die bijdragen aan waterretentie en aan een weerbare natuur. 'Zover zijn we in Nederland nog niet. Maar als je die defensie lijnen goed op orde hebt, dan kun je bij extreme droogte de bermen met rust laten.' Bij zo'n deltaplan zijn verschillende ministeries betrokken. 'De wielen zijn in beweging, maar we missen nog de urgentie en de landelijke regie.' Een lange weg te gaan dus nog, verwacht de brandveiligheidsexpert. Ondertussen klinkt daar de roep van de Vlinderstichting om een protocol voor verantwoord bermbeheer. Vliegthart wil daarover met de brandweer in gesprek. 'Wij zouden bijvoorbeeld graag, met de brandweer samen, uitzoeken wat de beste manier is van brandpreventie in bermen bij extreme droogte.

We willen, mede aan de hand van een aantal proeven, meer kennis verzamelen over brandstofbeheersing en daar samen een gezamenlijke visie op ontwikkelen.'

Ijkmomenten

Dat zo'n protocol er komt, is zeker niet uitgesloten en ook Noorland geeft aan dat meer onderzoek wenselijk is om zoiets ook echt goed in het vat te gieten. 'We willen dat protocol graag maken, samen met de infrabeheerders en met de beheerders van aangrenzende natuurgebieden. Dan wordt hopelijk ook duidelijk wie in de toekomst bij grote hitte en droogte aan zet is om de juiste maatregelen te nemen. Nu voelen we ons als brandweer nog geroepen om de noodklok te luiden. In de toekomst moet dat anders. Waar we naartoe willen, is dat we heldere ijkmomenten en criteria vastleggen aan de hand waarvan infra- en natuurbeheerders zelf kunnen bepalen wanneer ze preventief moeten ingrijpen en hoe.'

Ondertussen zal Brandweer Nederland niet schromen om, in weerwil van kritiek, opnieuw een oproep te doen om bermen vervroegd te maaien. 'Bij gelijke omstandigheden, en dan met name de combinatie van extreme droogte, hitte en veel hoge, droge en dode vegetatie, zullen wij in de toekomst zeker weer zo'n oproep doen.'

